

Rebecka Pomerling
010-473 58 49
Fredrik Malmberg
010-473 50 00

Till
Utbildningsdepartementet

Svar på remiss gällande SOU 2021:33 En tioårig grundskola

Sammanfattning

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) tillstyrker de flesta av utredningens förslag, däribland förslaget om att införa en tioårig grundskola, en tioårig grundsärskola, en elvaårig specialskola och en sjuårig sameskola. SPSM ser dock en risk med att förslaget kan innebära att den nya årskurs 1 inte tillräckligt tar hänsyn till förskolans pedagogik. Lek, rörelse, fysisk aktivitet, estetiska uttryck och social samvaro bör utgöra basen i lärandet och undervisningen i nya årskurs 1. SPSM vill betona vikten av att se kunskap om barns utveckling och lärande ur ett holistiskt perspektiv, för att undvika en uppdelad kunskapssyn. Det gäller för alla som ska undervisa i den nya årskurs 1. Grundskolans och förskolans pedagogik måste komplettera varandra. SPSM menar att föreskolans lekorienterade pedagogik bör framgå tydligare i förslaget till ändring av skolförordningens bestämmelse om strukturerad undervisning (5 kap. 2 § skolförordningen).

SPSM menar att utredningens fokus är i obalans när det gäller fortbildningsinsatser. SPSM hade önskat att ytterligare tyngd hade lagts vid fortbildningsinsatser för lärare, eftersom myndigheten ser en risk för att undervisningsmetodiken i den nya årskurs 1 kommer förskjutas när undervisningen blir mer ämnesorienterad. Ett förskolepedagogiskt lyft är positivt, men det finns en risk för att detta inte kommer att prioriteras av skolhuvudmännen. Även lärare kan behöva kompetensutveckling för att undervisa i nya årskurs 1.

För att underlätta för skolor, och för att främja samsyn, vill SPSM lyfta behovet av ökad samverkan mellan myndigheter och lärosäten. Barns utveckling, hälsa och lärande ur ett helhetsperspektiv bör vara i fokus. SPSM kan bidra med viktig kunskap och specialpedagogiska perspektiv och bör därför ses som en naturlig samverkanspartner i flera av de uppdrag som föreslås till Skolverket.

SPSM följer nedan betänkandets disposition, men remissvaret omfattar bara de avsnitt med bedömningar och förslag där myndigheten har synpunkter eller kommentarer. SPSM tillstyrker de förslag som inte kommenteras.

5.1 Förskoleklassen upphör och lågstadiet utökas med en ny årskurs 1

SPSM tillstyrker förslaget, med följande kommentar.

SPSM delar utredningens bedömning att det är positivt ur ett barnrättsperspektiv med bara en övergång från förskola till skola.

För elever som får sin utbildning inom specialskolan är det positivt att förskoleklassen integreras i specialskolan då det innebär endast en övergång mellan skolformerna för barnen. Idag måste vårdnadshavare först söka till förskoleklass för att sedan söka igen till specialskolan.

SPSM ser också positivt på att förslaget kan förbättra förutsättningarna för att tidigt kunna utreda elevers behov av stöd och sätta in lämpliga stödinsatser, eftersom reglerna om stöd för grundskolan och motsvarande skolformer även kommer omfatta den nya årskurs 1.

SPSM instämmer till viss del i utredningens bedömning avseende att den nationella likvärdigheten och kvaliteten på utbildningen kan stärkas genom att inkludera förskoleklassen i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. Samtidigt menar SPSM, med stöd i forskning och beprövad erfarenhet, att problembilden inte enbart kan lösas genom att utöka dessa skolformer med ytterligare en årskurs och ytterligare kompetensutveckling av personal. Det handlar även om bristande förutsättningar att utföra sitt arbete, vilket har att göra med lärarbrist, arbetsmiljö samt andra organisatoriska aspekter, enligt forskare och praktiker.¹

Utredningen betonar vikten av att bibehålla intentionen bakom inrättandet av förskoleklassen, nämligen att undervisningen i förskoleklassen ska kännetecknas av en kombination av förskolans och grundskolans arbetssätt och pedagogik, i syfte att stimulera barns utveckling och lärande. SPSM ser dock en risk med att förslagen kan innebära att den nya årskurs 1 inte tillräckligt tar hänsyn till förskolans pedagogik. Forskning visar på att en tidig formaliserad undervisning kan missgynna elever i deras fortsatta utbildning.²

¹ Se exempelvis Christian Eidevalds debattartikel Tioårig grundskola saknar stöd i forskning. Införd i Göteborgsposten (2021) <https://www.gp.se/debatt/tio%C3%A5rig-grundskola-saknar-st%C3%B6d-i-forskning-1.48544767>, hämtad 2020-08-26, och artikel i Läraren (2021) https://www.lararen.se/forskolan/forskoleklass/lararforbundets-ilska-efter-nya-beskedet-om-f-klass_, hämtad 2020-08-26.

² Lillejord, S., Børte, K. & Nesje, K. (2018) *De yngste barna i skolen: Lek og læring, arbeidsmåter og læringsmiljø – En forskningskartlegging*, Kallberg, P. (2018) *Två lärarkategoriars arbete med sociala relationer i övergången från förskoleklass till årskurs 1*,

5.2.2 Undervisning i ämnen och ämnesområden

SPSM är positiv till ett tillägg i 5 kap. 2 § skolförordningen gällande undervisningen i de lägre årskurserna, men menar att den nya skrivningen tydligare bör inkludera föreskolans lekorienterade pedagogik. Det finns annars en risk för att ämnesundervisningen inte kommer att integrera lek och rörelse i tillräckligt hög grad. Det nya andra stycket i paragrafen skulle istället kunna lyda (SPSM:s förslag på tillägg är understruket):

Eleverna i de tidigaste skolåren ska dessutom genom undervisning som varierar i uttrycksform och arbetssätt, där en hög grad av lek och rörelse anpassat till elevernas ålder och utveckling integreras i ämnesundervisningen, introduceras till skolmiljön och ges goda förutsättningar för den fortsatta utbildningen.

5.2.3 Den garanterade undervisningstiden i nya årskurs 1 ska vara tre timmar per skoldag och timplanerna ska utökas

SPSM tillstyrker förslaget. SPSM vill dock lämna följande kommentar.

I skälen till förslaget anges att: ”I forskningsöversikten betonas också betydelsen av att undervisningen för barn i skolstartsåldern kännetecknas av en integration av undervisning och lek. Utredningen anser att detta talar för att undervisningstiden inte bör vara för omfattande i nya årskurs 1, för att därigenom säkerställa att det finns utrymme under skoldagen att varva undervisningen med regelbundna raster.” (s. 283 i betänkandet) Denna formulering menar SPSM är olycklig då det kan ge föreställning om att lek och lärande är separata aktiviteter och att leken främst sker på rasten. SPSM menar istället att det är viktigt att i läroplan, kursplaner och kommentarmaterial tydliggöra fördelen med integrering av lek i ämnesundervisning samt att ämnen kan läras genom lek inom ramen för undervisningstiden, så att inte leken enbart sker på rasterna. En sådan kunskapssyn främjar hela barnets utveckling och är positiv ur ett barnrättsperspektiv.³

5.4.3 Information vid övergång mellan förskola och skola

SPSM tillstyrker förslaget.

Perry, B., Dockett, S. & Petriwskyj A. (2014) *Theorising transition: shifts and tensions*. B. Perry, S. Dockett & A. Petriwskyj (Red.). *Transitions to School – International Research, Policy and Practice*, s. 1–18, och SOU 2010:67 *I rättan tid? Om ålder och skolstart*.

³ Se FN:s barnrättskommittés allmänna kommentar nr 17 (2013) om barnets rätt till vila, fritid, lek och rekreation samt till det kulturella och konstnärliga livet (art 31) p. 27.

SPSM vill betona vikten av samverkan med vårdnadshavare vid övergången, särskilt när det gäller barn och elever med funktionsnedsättning. I varje enskilt fall behöver förskolan bedöma vilken informationsöverföring som behövs utifrån det enskilda barnets behov, och i enlighet med barnets bästa, för att underlätta övergången för barnet.

5.4.4 Samverkan vid övergångar

SPSM tillstyrker förslaget.

SPSM menar att stödmaterialet om övergången mellan skolformer bör tas fram i samverkan med SPSM, som kan bidra med kunskap om specialpedagogiska perspektiv och konsekvenser som en funktionsnedsättning kan innebära för lärandet.

5.5.2 Särskilt stöd

SPSM tillstyrker förslaget. SPSM ser positivt på att de bestämmelser om stödinsatser som gäller för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan enligt förslaget även kommer omfatta nya årskurs 1. Förslaget kommer stärka rätten till stöd för elever där det tidigt kan konstateras att eleven riskerar att inte nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Det är viktigt att stödinsatser vid behov sätts in tidigt, men samtidigt måste det också ske på rätta grunder. Vid bedömningar av en elevs stödbehov som sker tidigt under en elevs skolgång finns det en risk för att skolan inte tar hänsyn till att barn kan vara födda sent på året och inte hinner utvecklas och mogna på samma sätt som sina kamrater.

5.5.4 Disciplinära åtgärder

SPSM tillstyrker förslaget med följande kommentar.

Det är enligt SPSM viktigt att lärare och rektor vid beslut om disciplinära åtgärder tar hänsyn till bland annat elevens ålder, mognad och skolsituation, men även till att elever med funktionsnedsättning kan ha särskilda behov och kan stöta på utmaningar i sin skolsituation som behöver beaktas. Disciplinära åtgärder ska vara rimliga med hänsyn till åtgärdens syfte och övriga omständigheter (5 kap. 6 § 4 st skollagen) och hänsyn måste tas till barnets bästa (1 kap. 10 § skollagen). SPSM vill därför betona vikten av att dessa bestämmelser tillämpas med stor restriktivitet i de lägre årskurserna, och i synnerhet i den nya årskurs 1.

6.5 Kompetensutvecklande insatser för lärare m.fl.

SPSM tillstyrker förslaget, men vill lämna följande kommentar.

Kompetensutvecklande insatser för lärare är enligt SPSM en viktig del av förslagen för att inte intentionen med reformen ska gå förlorad. SPSM önskar dock att ytterligare tyngd hade lagts vid fortbildningsinsatser för lärare, eftersom myndigheten ser en risk för att undervisningsmetodiken i den nya årskurs 1 kommer förskjutats när undervisningen blir mer ämnesorienterad. SPSM menar att även grundskollärare mot de yngre åldrarna, med eller utan formell behörighet för nuvarande förskoleklass, måste bredda den pedagogiska repertoaren genom kompetensutveckling för att undervisa 5 - 6 åringar, likväl som förskollärare behöver kompetensutvecklas och bli ämnesbehöriga. Forskning visar att lärare behöver utvidga sin undervisningsrepertoar för barn i skolstartsåldern.⁴

Ett förskolepedagogiskt lyft är positivt, men det finns en risk för att detta inte kommer att prioriteras av skolhuvudmännen. SPSM menar att någon form av obligatorisk fortbildningsinsats hade varit önskvärt, även när det gäller lärare. Det handlar då i första hand om de lärare som idag har formell behörighet i förskoleklassen, men som saknar inriktning mot arbete i förskoleklass i sin lärarexamen. Enligt SPSM borde det även övervägas om ett särskilt statsbidrag ska riktas mot det förskolepedagogiska lyftet, för att skapa förutsättningar för att prioritera en sådan fortbildningsinsats.

SPSM vill också lyfta fram betydelsen av att ett sådant lyft bejakar frågan om olika syn på kunskap som har försvårat undervisning i förskoleklassen. Det handlar bland annat om olika syn på lekens plats i förskolan och skolan. Forskning pekar på att det finns vissa centrala aspekter av barns tidiga utveckling av litteracitet och matematiska förmågor, exempelvis taluppfattning, som bör fokuseras i undervisningen men inte som strikt inlärning utan som en upptäcktsresa för det individuella barnet.⁵

SPSM ser vikten av att vara en samverkanspartner till Skolverket i dessa kompetensutvecklingsinsatser, för att bidra med kunskap om specialpedagogiska perspektiv och konsekvenser för lärandet, som en funktionsnedsättning kan innebära.

⁴Hølland, S. Bjørnstad, E. Dalland, C P. Sundtjønn, T. (red.) (2021) *Overgangspraksiser, læring og undervisningspraksiser – barnehage og første klasse, En arbeidsrapport av litteraturgjennomgang*. Skriftserie 2021 nr 1. Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier, Oslo Metropolitan University samt Lillejord, S., Børte, K. & Nesje, K. (2018). *De yngste barna i skolen: Lek og læring, arbeidsmåter og læringsmiljø – En forskningskartlegging*.

⁵Hølland, S. Bjørnstad, E. Dalland, C P. Sundtjønn, T. (red.) (2021) *Overgangspraksiser, læring og undervisningspraksiser – barnehage og første klasse, En arbeidsrapport av litteraturgjennomgang*, Skriftserie 2021 nr 1, Fakultet for lærerutdanning og internasjonale studier, Oslo Metropolitan University.

Slutligen vill SPSM framföra att benämningen ”förskolepedagogiskt lyft” inte är lämplig. Det finns enligt myndigheten en risk för att lärare uppfattar att utbildningsinsatsen handlar om pedagogiskt arbete i förskolan.

7.1 Reformens genomförande

SPSM tillstyrker samtliga förslag i denna del.

SPSM menar att myndigheten bör vara en samverkanspartner när Skolverket får i uppdrag att stödja huvudmännens lokala inplementering (förslaget i avsnitt 7.1.4).

7.2 Utvärderingsplan

SPSM tillstyrker samtliga förslag i denna del. Enligt SPSM är det mycket positivt att utredaren föreslår en plan för utvärdering av reformen, för att kunna bedöma om förslagen har gett avsedd effekt.

SPSM menar att det är viktigt att utvärderingen inte bara fokuserar på kunskapsresultat. Den bör också omfatta om intentionen bakom förskoleklassen, det vill säga att undervisningen kännetecknas av en kombination av förskolans och grundskolans arbetssätt och pedagogik, har fått genomslag i undervisningen i den nya årskurs 1.

Sakkunniga har i detta ärende varit Tone Engen, Lena Hammar, Eva Klubb Degsell, Ann-Sofie Montelius och Sabina Islamovic. Föredragande har varit juristen Rebecka Pomerling.

För Specialpedagogiska skolmyndigheten

Fredrik Malmberg

Generaldirektör